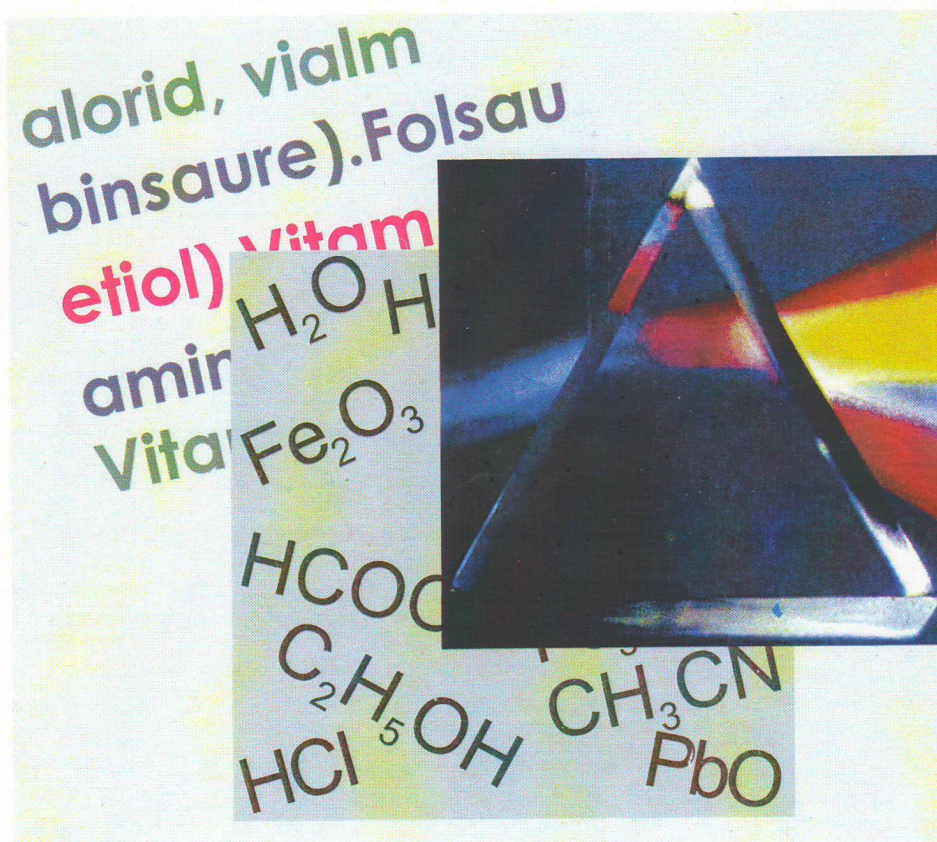

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛ-ҚОСЫМШАСЫ

ІЗДЕНІС

ТТОИСК

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ-ПРИЛОЖЕНИЕ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

ISSN 1560-1730

АМАНКУЛОВА Д.Е., МАҚСҮТБЕК Г.,
СЕЙТИМОВА Г.А., ЕСКАЛИЕВА Б.Қ., БУРАШЕВА Г.Ш.
әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті, Алматы, Қазақстан

CLIMACOPTERA ӨСІМДІГІ КЕЙБІР ТҮРЛЕРІНІҢ САЛЫСТЫРМАЛЫ АНАЛИЗІ

Қазіргі таңда табиғи өсімдіктер қорын тиімді пайдалануға ерекше назар аударылуда. Фармакологиялық өндірістердің синтетикалық дәрілік препараттарды шығарудағы жетістіктеріне қарамастан, дәрілік өсімдіктер ерте заманнан осы күнге дейін әлі де өз құндылығын жоғалтпай, оларды дайындау көлемі күннен күнге артауда.

Қазақстанның дәрілік препараттарға аса зор мұқтажы қазіргі кезде ауруларды емдеуге керекті дәрілердің 90%-дан астамын алыс-жақын шет елдерден сатып алынатындығын ескерсек те жетерлік.

Алабұта (*Chenopodiaceae*) тұқымдасына жататын *Climacoptera* туысы 23 түрге бөлінеді, Қазақстанда 14 түрі кездеседі. Бұрын поташ алу үшін қолданған [1].

Табиғатта амин қышқылдарының 300-ден астам түрі бар. Олардың 20 ғана ақуыздың құрамына кіреді. Жалпы амин қышқылдарының адам өміріндегі аса зор маңызы, ол ақуыздың құрамдық бөлігі негізінде нуклеин қышқылдарымен, көмірсулармен және липидтермен бірге тіршілік үрдістерінің жүруіндегі атқаратын қызметі ауқымды. Олар барлық зат алмасу үрдістерінде динамикалық тепе-теңдікті сақтап, зат алмасуға қатысатын, жүйке жүйелерін тыныштандыратын, сондай-ақ ағзада әртүрлі қорғаныштық қызмет атқаратын қасиеттерге ие [6]. Адам ағзасы қажетті амин қышқылдарының жартысынан астамын өздігінен синтездей алады. Ал сегіз амин қышқылын адам ағзасы синтездей алмайды. Олар ауыстырылмайтын аминқышқылдары деп аталады. Оларға: валин, лейцин, метионин, фенилаланин, треонин, триптофан, лизин жатады [2]. Май қышқылдарының, липидтердің, көмірсулардың синтезі үрдістерінде треонин ролі зор. Цистеин, цистин, метионин ұлпалар мен мүшелердегі органикалық күкірттің көзі, метионин тағамда аз болғанда, жас өспірімнің өсуі тежеледі, липидтер алмасуы бұзылады [3].

Жоғары май қышқылдары жасушалық мембраналардың липопротеидтерінің құрылымдық компоненттері болады және жасушада жүргізілетін биохимиялық үрдістердің көпшілігіне қатысады [4]. Екі немесе одан да көп қос байланысты май қышқылдарының биологиялық белсенділігі жоғарырақ, ондай май қышқылдарына линол, линолен, арахидон қышқылдары жатады [5].

Қанықпаған май қышқылдары қанның ұюын төмендетеді және тромб түзілу қаупін азайтады. Олар ағзаның қорғаныштық қасиетін және инфекцияларға тұрақтылығын жоғарылатады [7].

Нәтижелері мен оларды талқылау

1-кесте нәтижелері бойынша, *Climacoptera* өсімдігі түрлерінің және жиналу уақыттарының өзгешелігіне қарамастан амин қышқылдар құрамы ұқсас болып келетіні байқалады. Екі өсімдікте де 15 бос амин қышқылдары анықталды. Олардың сандық мөлшерінде ғана өзгешіліктер байқалды: *Climacoptera affinis* 2013ж гүлдеу кезеңіндегі өсімдікте аланин, глицин, лейцин, глютамат, треонин, пролин, метионин, серин, аспаратат, цистин, тирозин, гистидин, аргинин, лизин, триптофан *Climacoptera*